

עיר וקדיש מזו שמיא נחית

טל תשבת מפיו זרעו

ספר
מצות התוכחה

בזוהר דא יפקון מן גלותא

והמשכילים יזהרו כזוהר הרקיע

ספר
מצות התוכחה
על שלום בית

שאלות ותשובות
לבאר ענין אחריות הבעל
לצניעות הלבוש של אשתו
וגם יבאר כמה יסודות כלליים
בנושאי הצניעות בדורנו

יצא לאור
על ידי מפעל הזוהר העולמי בת ים 0527-651911

רבי שלום יהודה גראס שליט"א
האדמו"ר מהאלמין
חיבר למעלה מאלף ספרים
על כל מקצועות התורה

מפעל
הזוהר
העולמי
סניף בת ים
רחוב בר יהודה 50
בת ים יצ"ו ארץ ישראל
טל: 0527651911

הַרְשֵׁבִי קוֹבֵעַ:

בְּסֵפֶר הַזוֹהַר יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵהַגְּלוּת בְּרַחֲמִים

מִחֲפָשִׁים מְפִיִּצִים לְמִלְיוֹנֵי דְּפֵי הַזוֹהַר בְּכָל הָעוֹלָם

מִחֲפָשִׁים תוֹרָמִים לְהַדְפִּים מִלְיוֹנֵי דְּפֵי הַזוֹהַר

לְחֻלְקָם לִ־15 מִלְיוֹן יְהוּדִים בְּחֻנָּם.

הָאֵם יֵשׁ מִחֲשֵׁב שִׁיזְכֹּךְ לְחֲשֹׁב אֶת הַזְּכוּת הַגְּדוֹלָה

שִׁיזְכֹּרִים לְזְכוּת בְּכֶסֶף קָטָן?

לְקַבֵּל כָּל סִפְרֵי זֵהַר בְּחֻנָּם, תְּקוּן מ"ג, מ"ח, פְּתַח אֱלִיהוּ וְעוֹד,
בְּחֻנָּם!

לִיחִידִים וּלְבֵתֵי מְדַרְשִׁים וְכוּלְלִים, הַתְּקַשְׁרוּ 052-765-1911

מצות התוכחה על שלום בית

שאלות ותשובות לבאר ענין אחריות הבעל לצניעות הלבוש של אשתו וגם יבאר כמה יסודות כלליים בנושאי הצניעות בדורנו

שאלה: לכאורה זה לא צנוע לעסוק בנושאי צניעות ואם כן אולי עדיף שכל אחד יחשוב לבד מה נדרש ממנו.

תשובה: ודאי שהיה עדיף אילו כולם היו נוהגים כשורה ולא היה צורך לדבר על זה, אך כיון שהמציאות היא שהנושא צריך חיזוק רב, לכן הורו גדולי הדור כי לא זו העת לשתוק, ואדרבה יש חובה לעסוק בנושאים אלו. בדורנו יצאו לאור כמה ספרים בנושאי צניעות הלבוש לנשים, ועוד, והמעייין בהסכמות ימצא כי כל גדולי הדור תומכים בהחלט בעיסוק בנושא, ולא נוכל להעתיקם כי רבים הם.

ובהקדמה לספר 'חוקת ישראל' בעניני צניעות ושמירת עינים, כותב ידידי המחבר הג"ר אלעזר בריזל: וכן שמעתי מפי גדול הדור רבינו בעל החזון איש כאשר הראיתי לפניו הקונטרסים מספרי זה הוטב בעיניו ברוך אותי ברכת ברכה והצלחה וכה אמר: זה הוא הדרך הנכון שעל ידו נוכל להשפיע. ועוד עלינו החוב להפיץ חבורות הסברה בעד המון הפשוט להודיע להם איך מזיק תלבושת השחץ והפרוץ.

וכתב הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן ח"ג מאמר קדושת ישראל) ומקום פה עמדי לעורר על ענין מכאיב ומבהיל שטועים בו רבים, יש רבים הנמנעים לדבר בזה מטעמי צניעות. שומו שמים. בדור פרוץ וירוד בכל העניינים בהלבשה, בריש גלי ולא יתבוששו, ולדבר בעניני קדושה וצניעות זהו היפך הצניעות! היש לך הטעיית היצר גדולה מזו? וחיוב מוחלט הוא לדבר בזה בפרהסיא בין מהבימה בין בשיעורים לחבורות ועם יחידים בכל מיני הסברה.

בספר 'עולמות של טהר' (עמ' י'), הובאו מכתבים מהג"ר עובדיה יוסף, מהג"ר שמואל הלוי ואזנר, האדמו"ר מבעלזא, הג"ר ניסים קרליץ, הג"ר מיכל יהודה ליפקוביץ, הג"ר שמואל אויערבאך, הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א ועוד, הקוראים לכל בת ישראל לקבוע לימוד קבוע בספרים העוסקים בהלכות צניעות הלבוש, וכן מכתב מהג"ר אהרן ליב שטינמן שליט"א שכתב "צורך גדול הוא להרבות בקביעת שעורים בהלכות אלו".

הג"ר משה שטרנבוך שליט"א, כתב (נדפס בתחילת ספר 'עוז והדר לבושה') הגיע לידי ספרו עוז והדר לבושה בעניני צניעות, והוא חיבור נפלא לעורר בנות ישראל לדיני

צניעות, וספרו נתפשט וברוך ה' מביא תועלת מרובה. ומאחר דיש מקומות שהנשים מתקשות לעמוד על הכוונה בדיוק, לכן עומד להוציא לאור עולם הוספה עם ציורים להסביר הדברים. ואין בהציורים האלו שום חסרון בצניעות חס ושלום, ולכן אם כי לא נהגו אבותינו בציורים כאלו, מכל מקום כיון דעיקרו להתלמד בא, והוא עבור נשים לבד, ובס"ד יהא בזה תועלת מרובה, שלוחי דקמאי אנן לפסוק שבכהאי גוונא מותר להסביר בציורים, ואין ללמוד מזה למקום אחר.

ויש להביא מקור לכל זה בחז"ל, (ויקרא רבה י"ג א) ר' שמואל בר יצחק פתר קריא בפרשיותיה של תורה, אף על פי שנראות כאלו הן כעורות ושחורות לאומרן ברבים, כגון הלכות זיבה ונגעים נדה ויולדת, אמר הקב"ה הרי הן עריבות עלי וכו'.

וראה דבר נפלא שכתב הג"ר מרדכי גרוס שליט"א, (במכתב שנדפס בס' מלבושי כבוד עמ' צט), שמביא טענת חכם אחד כי אין לחבר לאנשים קונטרס בעניני צניעות לנשים, ומשיב על זה בהא ודאי קסמיך המחבר שליט"א על אמונת אומן דגדולי הדור שליט"א, אשר סמכו ידיהם על חיבורו והפצתו, ובכל אשר יחליטו מנהיגי וגדולי הדור שליט"א, יש להתבטל לדעתם, והנה יסוד מוסד, דבדברי הנצרכים ל"דעת תורה" לא שייכא אלא לגדולי הדור אשר מן שמיא נשלחו להא מילתא להאיר הדרך בהנהגת הכלל והפרט, ולא שייכא בהא דאפשר לחלוק בהלכה השייכת לחד מארבע חלקי השו"ע, אלא תליא כפי עמלו וקירבתו לתורת ה' איכא עליו רוח ממרומים להשיג את האמת. ומי שאינו במדרגה זו אינו בר פלוגתא משום שאין הוא משיג כלל ההכרעה בזה וכו'.

שאלה: מדוע זה אחריות הבעל מה שאשתו עושה, אדרבה יש אמרה נפוצה שבעל אינו צריך לחנך את אשתו. וגם הג"ר ישראל סלנטר אמר: תדאג לרוחניות שלך ולגשמיות של חברך.

תשובה: אכן בימינו רווחת ההשקפה שהבעל אינו אחראי למעשי אשתו, אלא רק צריך לדאוג לרווחתה הגשמית, וברוחניות עליה להסתדר לבד עם מעט התורה והיראת שמים שרכשה בילדותה. יש ללמד זכות על מפיצי דעה זו שכוונתם טובה, דכנראה שנתקלו בבעיות רבות של שלום בית שנבעו מכך שהבעל ניסה לחנך את האשה בצורה לא נכונה, ולכן קבעו להם את הכלל הנזכר לעיל. אך למעשה זו טעות מוחלטת, שהרי מבואר בגמרא (שבת נד:): כל מי שאפשר לו למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו.

וכתב הרמב"ם (הל' סוטה פ"ד הלכה י"ט), וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד עד שידע שהן שלמין מכל חטא ועון, הרי זה חוטא שנאמר "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא".

וכן כתבו בטור ובשולחן ערוך (אבן העזר סי' קע"ח סעיף כ"א.) וכן החפץ חיים בספרו 'גדר עולם' (פ"ו) האריך בחובת הבעל להוכיח את אשתו בענין צניעות הלבוש. ובי'פלא יועץ' (ערך אהבת איש ואשה) כתב: ועליו מוטל להוכיח בנועם שיח, ולהדריכה בדרכי הצניעות.

הרי מפורש שזה חיוב גמור ליקח אחריות על מעשי אשתו. ואין שום סיבה שזה ישתנה בדורנו, והן אמנם שבדורנו הבריות חלשות יותר מאשר פעם, ולכן יש לזהר יותר שיהיה בדרכי נועם וכמו שיתבאר להלן, אבל גוף ההלכה לא השתנה כלל.

ודבר גדול מצאנו לרמ"ע מפאנו (מאה קשיטה סי' ל"ז) "ופקדת נוך ולא תחטא", אזהרה לאדם לנכח על עצמו ועל בת זוגו נסתרת שגם היא לא תכשל, וכבר בארנו במקום אחר הטעם לדקדוק לשון הקודש שעשה פועל אחד משותף לשניהם שהוא בסוד אדם וחוה דו פרצופין נבראו.

וכוונתו, דכיון שהאדם ואשתו הם גוף אחד, לכן כל חטא של האשה הוא בעצם חטא של הבעל דאחד הם, ולכן כתב הכתוב "ולא תחטא" שזה קאי גם על האיש בלשון נוכח, וגם על האשה בלשון נסתר, לרמז שהחטא שלה הוא גם חטא שלו.

שאלה: יש כאלו הסבורים, שאם הבעל לומד בהתמדה ובחשק, לא כל כך משנה מה האשה עושה ולובשת. האם זה נכון.

תשובה: מובא ברבינו בחיי (דברים י, יז) "ולא יקח שחד", עבירה בשביל מצוה, שאינו אומר הרי שעשה אלה מצות ועשה עבירה אחת אחסר לו מצוה אחת מפני עבירה שעשה וילך המצוה כנגד העבירה, אלא הוא מענישו על אותה עבירה יחידית, ונותן לו שכר על רבוי המצות כלן. וכתב הרמב"ן (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה", הזונות יעשו באתנן שלהם מצות, חושבות לכפר על חטאתן, ולכן אסרה תורה אתנן לכל נדר כי עתה יוסיפו לחטוא בהן.

ואדרבה, ברור שלמוד התורה גורם לתביעה יותר חזקה לשלמות המעשים, שהרי מובא בירושלמי (ברכות פ"א ה"ב).

הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם. ויש להקשות לאותם אברכים יקרים אך טועים: כשאתם מגיעים לפרשת "ולפני עור לא תתן מכשול", מה אתם דורשין בה.

שאלה: מי שכבר ניסה פעם להעיר לאשתו ולא הועיל, האם יש דרך שיוכל להשפיע עליה.

תשובה: מרן הסטייפלר זצ"ל כתב (אגרות קדש א) כידוע עיקר תקות האשה בעולמה הוא שיהא לה בעל האוהב אותה וכשהיא רואה שזה אינו, כמעט שקרוב

לפקוח נפש מרוב צער ויגון על היותה גלמודה כאלמנות חיות. וממילא, כאשר הבעל משדר לאשתו שהוא יאהב אותה יותר אם תשמור על הצניעות, ומאידך הוא גורם לה להבין שמלבוסים לא צנועים מפחיתים את האהבה, האשה תקלוט את המסר, ותעשה כל מאמץ כדי למצוא חן בעיני בעלה.

וזה יסוד ידוע לכל מי שמבין קצת את מהות חיי הנישואין המתוקנים.

מובא בספר 'עוז והדר לבושה' (עמ' 95) לפני כמה שנים דרש מרן הרב שך זצ"ל בפני אברכים, בנושאים הקשורים לצניעות. לאחר השיעור, ניגש אליו אברך צעיר וטען כי הוא כבר התייאש מלנסות להשפיע על אשתו בנושאים אלו, משום שהיא אינה מוכנה לקבל את דבריו.

השיב לו מרן זצ"ל: חז"ל אומרים שבאופן טבעי אשה רוצה לעשות רצון בעלה, ורק נשים בודדות מתעלמות מבקשות בעליהן. לכן, אם באמת היית רוצה שאשתך תתלבש באופן הכשר בתכלית, קרוב לודאי שהיא היתה מסכימה לכך. כיון שהיא מסרבת, נראה כי בעצם גם לך לא חשוב באמת, ואשתך מבחינה בחוסר הכנות שבך.

שאלה: האם מותר לבעל להעלים עין ממלבושיה הלא צנועים מנימוק של

שלום בית.^א

מעיר ואומר שהבגד לא לטעמו ושכדאי שתחליף זה לבגד אחר. ואם על זה הוא מעיר, מדוע בענין צניעות הבגד אינו יכול לומר שתחליף הבגד לבגד צנוע יותר?

(ד) מלבד כל הנ"ל יש להוכיחו על פניו ולומר לו, מה עדיף ה"שלום בית" אצלך מה"שלום בית" באלפי בתי ישראל; דאתה בשביל ה"שלום בית" שלך, נותן לאשתך ללכת שלא בצניעות, ואלפי אנשים נכשלים על ידי זה בראיות אסורות ובהרהורים ח"ו, וידוע הוא דעל ידי שאדם אינו שומר את עצמו מראיות אסורות וכדומה, פוגם הוא ב"שלום בית" שלו, דהאיש והאשה הם גוף אחד ונשמה אחת, וברגע שחצי מהנשמה פונה למקום אחר, זה מורגש אצל החצי השני, ועל ידי זה נפגם השלום בית, ועל זה נוכיחו על פניו ונאמר לו, מה עדיף ה"שלום בית" שלך, מכל האלפים שנפגם אצלם ה"שלום בית" בגללך?

(ה) ויותר מכל זה, איך יאמר אדם דעל ידי שישמע לאשתו ויניחנה ללבוש בגדים שאינם צנועים, יישמר אצלו השלום בית? הרי בשביל שיהיה שלום בית, צריך שתהיה השכינה בבית, ואיך תשרה השכינה בבית שנוהגים בו שלא בצניעות?

א. הנה ידוע שכמה וכמה אברכים טוענים שיש בעיה של שלום בית, כאשר נשותיהם כבר קנו בגדים שאינם צנועים או פאות, שאינן צנועות, ואומרים שכיון ששלום בית עדיף, יש להבליג ולהניחם בכך.

אמנם זו טענת היצה"ר כדי למצוא לאדם פתח היתר בדבר, וזו עצת בלעם לאנשי מואב, "אלוקיהם של אלו שונא זימה הוא וכו'".

יש להשיב על טענה זו בכמה אופנים:

(א) קודם כל יבדוק את עצמו, האם בשאר דברים הקשורים לשלום בית מתנהג הוא כהוגן, או שרק בעיני צניעות מעלה את ענין השלום בית.

(ב) ונאמר שבכל הענינים הוא מושלם ומתנהג באופן שיהיה שלום בית למהדרין, מכל מקום יאמוד עצמו, כאשר הוא מבליג ואינו מעיר לאשתו על עיני צניעות, האם הוא מצטער על זה, או שהוא נהנה בתוך ליבו על זה שהיא הולכת כך.

(ג) ועוד יש להשיב על הטענה הנ"ל שיבדוק עצמו, באם אשתו קנתה בגד שאינו לטעמו מבחינת מראהו וצבעו וכדו', האם גם בזה, מפני שלום בית אינו אומר לה כלום, או שבזה הוא

תשובה: אמרו חז"ל (בראשית רבה נ"ד ג') א"ר יוסי בר חנינא התוכחת מביאה לידי אהבה, שנאמר "הוכח לחכם ויאהבך", היא דעתיה דרבי יוסי בר חנינא דאמר כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה.

הרי מבואר, שלפי התורה תוכחה דוקא מרבה אהבה ולא ממעיטה אותה, ונראה הביאור, דכשמוכיחים בצורה הנכונה, אז המוכח מרגיש שהמוכיח דואג לטובתו האמיתית ומסייע לו להשתפר, ולכן זה מוסיף אהבה. ומי שתוכחתו גורמת את ההיפך, כנראה שעדיין לא למד כיצד מוכיחין.

ומעשה מסופר באברך מעיר הקודש ירושלים ת"ו, שאשתו היתה מהלכת בפאה נכרית, וכמה שדיבר עימה זה לא עזר ואין עם מי לדבר, וביום מן הימים שהיו צריכים לצאת לאיזה חתונה של קרוב משפחה, עמדה האשה מול המראה ושמה את הפאה על ראשה, ובדיוק בעלה הגיע מהכולל כשעדיין רוח התורה מהכולל נמצאת בתוכו.

אבל הוא לא דיבר עמה אלא פרש לקרן זוית והחל בוכה. אשתו כשראתה אותו בוכה פחדה אולי קרה משהו, וניגשה לשאול אותו, והוא אמר לה את לא אשמה, את צנועה מאוד אלא אני האשם ובגללי את צריכה להניח עלייך את הפאה והוא המשיך לבכות. והנס הגדול הגיע היא הורידה את הפאה, והניחה את הכתר (הכיסוי ראש) עליה מאז ועד עולם.

ומה שהזכרנו בתחילת דברינו שיש מסך של ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים ורק דמעה שוברת את המסך הזה, זה בגלל הלב שלנו, שכאשר כואב הלב על הדבר, אזי מיד יורדת דמעה, וכמה אנשים יש שנשותיהן בלי כיסוי ראש או בפאה נכרית, והבעל אומר כן אני רוצה שהיא תניח כיסוי לראשה וזה כואב לי, אם הבעל יוריד דמעות ולא יתייבש מובטח לו שאשתו בסופו של דבר תניח את הכתר על הראש. (ובחרת בחיים)

שאלה: האם כשמדברים בעד הצניעות הכוונה בעצם נגד יופי לאשה.

תשובה: בחז"ל מבואר שיופי הוא מעלה לאשה, כמוכא בגמ' (תענית לא.) אין אשה אלא ליופי, וכן מוכא בגמ' (יבמות סג:) אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפליים (ועי' עיון יעקב' שם), וכתב רבי צדוק הכהן (ישראל קדושים' ו) דעיקר היופי

רצונו בשמחה, ובדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, והבא ליטרה מסייעין בידו. ובדרך זו גם בנותיו ילכו בדרך הצניעות, ובזכות החיזוק בענין זה יצילנו הקב"ה מכל מיני אסונות וכדומה אמן.

לכך אנו בני אברהם יצחק ויעקב, עלינו להתחזק בענין זה. ואדרבה, אדם שחשוב לו השלום בית בביתו, עליו להתחזק בעניני הצניעות וכנ"ל וידבר עם אשתו ויסביר לה בטוב טעם שזה לא צנוע, ובדאי אשתו תעשה את

שייך בנשים כמו שאמרו שופרך לנשיבפרק הפועלים. והאמהות הקדושות נשתבחו ביופיין כמבואר לגבי שרה (בראשית יב, יא), לגבי רבקה, (בראשית כד, טז) ולגבי רחל (בראשית כט, יז), וכן לגבי צפורה אשת משה (רש"י במדבר יב, א) ומרים הנביאה (סוטה יב.).

יתירה מזו, היופי שבאדם נובע מהנשמה האלוקית שבו כמ"ש המהר"ל (ח"א חולין ס). והפאר והיופי דבר זה הוא מצד ענין אלקי שיש בנבראים, שאין היופי מתיחס אל הגשמי כלל.

וניתן להביא ראיה לדברים, שהרי תמיד דבר חי הוא יפה יותר, ומאידך האדם היפה ביותר כשהוא מת, בבת אחת סר כל יפיו, אין זה אלא משום שהיופי נובע מהנשמה האלוקית השוכנת בו. וברור שבכל זה אין הכוונה רק ליופי הטבעי אלא גם ליופי הבא על ידי מלבושים ותכשיטים, שהם בסופו של דבר מחזקים את היופי של האדם עצמו, ואילו עצמו לעצמם לא היה בהם כמעט יופי.

אך, היופי הוא מעלה כל עוד הוא משמש לעשיית רצון ה'. ברגע שהוא מנוצל באופן הנוגד את רצון ה' הוא נהפך לדבר שלילי, שהרי נאמר בפסוק (משלי לא, ה) "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל.

ופי' הגר"א (קול אליהו ויצא אות ל') שקר החן והבל היופי היינו כשהן בלתי יראת ה', והם כנוזם זהב באף חזיר, אבל אשה יראת השם היא תתהלל ר"ל דגם החן והיופי תתהלל. וכן פי' החיד"א (פתח עינים סנהדרין ק:).

ואדרבה, נראה לומר שדוקא בגלל שהיופי מגיע מהניצוץ האלוקי שבאדם, לכן המשתמש בו נגד רצון ה' חטאו גדול יותר, ועל דרך שכתב באגרת הרמב"ן כי המתגאה בלבו על הבריות, מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים שנאמר ה' מלך גאות לבש. ובאותואופן יש לומר על המשתמש ביופי נגד רצון ה' שהוא כמשתמש בכתרו של המלך לבזות את המלך חס ושלום. מעתה יש לחקור, מתי היופי הוא טוב ומתי הוא רע. אמרו חז"ל במדרש תנחומא (וישלח פ"ה): רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן בתכשיטין לרשות הרבים מפני שהעם מסתכלין בה ופגם הוא לאשה שלא נתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה שאין נותנין פרצה לפני הכשר ביותר לפני הגנב. מבואר כאן, שעיקר המקום להתקשט הוא בתוך הבית.

ומובא בגמ' (גיטין נח). אמר ריש לקיש מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה צפנת שהכל צופין ביופיה בת פניאל בתו של כהן גדול ששימש לפני ולפנים שנתעלל בה שבאי וכו' (עי"ש נוראות) ונתפלשה באפר אמרה לפניו רבונו של עולם אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחוס, ועליה קונן

ירמיה בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים. ואומר ה'עיון יעקב' דבר מבהיל נראה לי דאתי לאשמעיןן שזה היה חטאה לפי שמן הראוי להיות כל כבודה בת מלך פנימה ובפרטות זו שהיתה יפה ביותר להצניע את עצמה שלא להסתכל ביפיה על כן נענשה ככה.

שאלה: הרבה בעלים טוענים שנשותיהם צריכות להראות כפי שהן נראות, כדי להגן עליהם מפני היצר, ואם זה מפריע לאחרים, הרי חייך קודמים.

תשובה: ודאי שביסודה של טענה זו מצויה אמת מסוימת, שהרי מבואר בחז"ל שאשתו של אדם מצילתו מן החטא, אך אם עושים זאת על חשבון אחרים הרי זו מצוה הבאה בעבירה. והרי ידוע שכוונה טובה אינה מספיקה, צריך גם שהמעשה עצמו יהיה נכון לפי ההלכה ודעת תורה. דוגמא לדבר מהבמות שהיו עושים בזמן בית ראשון, שמבאר הנצי"ב ('העמק דבר' במדבר טו, מא) שכוונתם היתה טובה שרצו להרגיש קרבת ה', אך למעשה זה איסור כרת, הרי רואים שגם עם כוונה טובה ניתן להכשל בגרוע ביותר.

יטען אדם, מה לי ולרוחניותו של חברי, הלואי שאזכה לדאוג לרוחניות שלי.

ובכן, ידוע מאמר חז"ל (שבועות לט.) כל ישראל ערבים זה בזה, אך אולי סבורים שזה פתגם נאה גרידא, ולא מספיק יודעים את הגדר ההלכתי שבזה, והענין מבואר בגמ' (סוטה לו: ורש"י שם ד"ה אמר רב משרשיא), שכל יהודי נתחייב במתן תורה בתרי"ג מצוות כפול שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, שזה מספר היהודים שהיו אז, וכלומר שכל אחד נתחייב להיות אחראי שכל כלל ישראל יקיימו את כל המצוות. וזה לא ענין מוסרי אלא חיוב הלכתי גמור, ואכמ"ל.

ואמנם, כוחות כל אדם מוגבלים, ואין הוא יכול לפעול כל כך הרבה, אבל לכל הפחות שלא יעשה את ההיפך, ולא יזיק למצבו הרוחני של חברו.

ומלבד הענין של הכשלת אחרים באיסור הסתכלות והרהור, יש לקחת בחשבון גם את הצער, כלומר כשגבר או בחור הולכים ומולו עוברות נשים שאינן לבושות על פי גדר הציניעות, והוא נאלץ להסיט את ראשו באי נוחות, ואולי גם להתמודד עם טרדת ההרהורים, הרי בעצם נגרם לו צער, ומדוע שלא נתחשב בצערם של אחרים.²

2. הרב ראובן קרלינשטיין זצ"ל: ניגשו אלי אברכים יקרים ודמעות בעיניהם, לא אחד ולא שניים, ובקשו ממני בכל לשון של בקשה ר' אנחנו לא יכולים!

ראובן, אתה הרי מדבר ברבים, תבקש מהנשים, כן מהנשים החרדיות שלא יכשילו! שתזוהנה... אנחנו לא יכולים!

והרי חז"ל אמרו (חגיגה ה.) "כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט על כל נעלם". מאי על כל נעלם אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה ושמואל אמר זה הרק בפני חברו ונמאס. וא"כ גם כאן מחובתנו להתחשב באחרים.

שאלה: אולי הרבנים מדקדקים עלינו יותר מדי, אולי אפשר למצוא היתרים לפי ההלכה להצדיק את הלבוש המקובל היום ברחובותינו.

תשובה: כשאתה מחפש שידוך לבתך, האם תיקח חתן שלומד שעה ביום? הרי לפי ההלכה, אדם שעובד כל היום וקובע עתים לתורה, יוצא ידי חובת מצות תלמוד תורה מדאורייתא, ואין בזה שום עבירה. ואם כן, למה לא נסתפק בזה? ועוד: למה אתה משלם 20 ש"ח לקילו על עוף בד"ץ? קנה ב-10 ש"ח עוף בהשגחת הרבנות, יותר זול ויותר פשוט! תאמרו שזה אסור? מי שיברר לפי שורת ההלכה ממש, כנראה ימצא שלפי ההלכה אפשר לסמוך כאן על עד אחד נאמן באיסורים ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין וכו', בדיעבד זה לא טרף. אז למה לא? למה לא?!

והתשובה ידועה, שאי אפשר לבנות יידישקייט המבוססת על קולות ותירוצים. מי שפוסע כל הזמן על הגבול האדום, סופו שימצא את עצמו מעברו השני של הגבול. ולכן אדרבה, אנו משתדלים שהכל יהיה מהודר. גלאט. למהדרין. (ובכלל גם זה לא מספיק, כי אין לסמוך בדורנו על בד"ץ משחיטה גדולה כי יכולים להמצא טריפות (בגלל מהירות השחיטה, והכשרת פגימות וכו') לכן כדאי לאכול רק עוף משחיטה קטנה וכשרה.)

אך מדוע כשזה מגיע לביגוד של הנשים, לפתע אותם מהדרין נדחקים בקולות עצומות? הכיצד זה שנשות אברכים לובשות בגד לשבת ברמת כשרות "רבנות"? בגד כזה, שמותר "בדיעבד ובשעת הדחק גדול"? איפור ובושם של "נבל ברשות התורה"? חציאות קצרות ופאה נכרית עם הכשר שאינה ראויה אפילו לכיתוב המינימלי "כשר"??

וגם זה פלא גדול, שמצד אחד אכשר דרא, ורוב הנשים משתדלות לקיים המצוות כהלכתן, כולל תשליך וכל נדרי שהם מנהגים, וגם תקיעת שופר ופרשת זכור שנשים פטורות מהן מעיקר הדין. אך כשמגיע ענין הצניעות, שהוא חיוב מעיקר הדין וכרוך בכמה איסורים דאורייתא, בזה אין מספיק הקפדה.

והרי אין מדובר כאן בענינים שוליים, באיזה הנהגה טובה בעלמא. מדובר בענין יסודי ביותר, שמהווה את עיקר צורתה הרוחנית של האשה. כתב הגר"א (באגרותיו, נוסח ארם צובה, מובא ב'עוז והדר לבושה' עמ' 38): ותבלין שלו לזכרים עסק התורה, ולנקבות הצניעות.

והמהר"ל כתב ('גבורות ה' פרק ט'): הרי שנשתבחו האמהות בפרט בצניעות, כי עיקר שבח האשה ומדרגתה העליונה היא הצניעות.

ובעל ה'פלא יועץ' כתב ('חסד לאלפים' או"ח סי' ג' סק"ד): וכל אשה המרבה להזהר בדרכי הצניעות הרי זו משובחת. וכמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובעולם הבא וזכייתה לעולם הבא תלוי בזה.

הרי מבואר מדברי רבותינו, שכל קומתה הרוחנית של האשה תלויה במידת צניעותה, ואם כן איך אפשר להניח לזה לזלזל בזה, ודא חסר מה קני.

ידוע המעשה בנצי"ב מוואלז'ין, שפגש קבוצת בחורי ישיבה משוחחים בחדרם, שאל אותם, מדוע אינכם לומדים? ענו לו, אנו משוחחים על היצר הרע ותכסיסיו להכשיל בני אדם. ענה להם: "אתם יודעים מה היצר אומר עכשיו? דברו עלי, תשמיצו אותי, העיקר שלא תלמדו". אותו הדבר, אומר הג"ר יוסף צבי ויינר (בספר 'חיי הבחירה הנוה' עמ' 113) לגבי צניעות הנשים. לא אכפת ליצר שכל הזמן ידונו בנושאי הצניעות, וידברו על הקשיים שבזה, העיקר שלא יתלבשו צנוע.

שאלה: כיצד יתכן שדרישות הצניעות של הרבנים צודקות, אם רוב הנשים בציבור שלנו לא מקפידות עליהם.

תשובה: התנהגות של רוב הציבור לא בהכרח משקפת את הנכון והצודק. סקרי דעת קהל, יש להתחשב בהם רק בפוליטיקה ובשיווק מוצרים, לא בשאלות של השקפה והלכה. אמרו הקדמונים: האמת כבידה ונושאה מועטים (מאירי משלי ג, ח).

אדרבה אם נבדוק את ההיסטוריה של כלל ישראל נמצא כי פעמים רבות הרוב טעה בדרכו, והצדק היה עם המיעוט:

ביציאת מצרים, כתב רש"י (שמות יג, יח) שיצאו אחד מחמשה וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה, ובתנחומא (בשלח פא) יש דעה שיצאו אחד מחמשת אלפים. מבהיל הדבר לחשוב, כי אדם אחד עמד נגד ארבעת אלפים תשע מאות תשעים ותשעה איש, והצדק היה עמו.

כחטא המרגלים, עשרת נשיאי העדה וגם כל העם הוציאו דיבת הארץ רעה, ויהושע וכלב נשאו לבדם את דגל האמת.

בימי גדעון, מסופר בשופטים (פרק ז') שמתוך עשרות אלפי אנשי צבא שרצו להלחם נגד מדין, נמצאו רק שלש מאות איש שלא עבדו לבעל.

בימי אליהו, כתוב במלכים (יש, יח), "וְהִשְׁאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָפִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁקָ לֹו".

בימי מרדכי, איתא בחז"ל (אסתר רבה ז, יג), כיון שראה מרדכי כך עמד והכריז עליהם ואמר להם לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש, ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו "כולם" לבית המשתה.

בימי היוונים, רוב העם הושפעו מהיוונים ורק מעטים נשארו נאמנים לה', עי' (סנהדרין מו.) וברש"י ד"ה אלא שהשעה.

בליטא לפני השואה, ידוע שרוב הנשים לא כיסו את ראשן, אפילו נשות כמה רבנים חשובים. וכי זה שינה את האיסור דאורייתא לילך בגילוי ראש? באירופה לפני השואה, רוב ההורים והבנות לא רצו להשתדך בבני תורה, והם היו נשארים בישיבות עד שהלבינו שערותיהם. די בדוגמאות אלו ללמד, שלא תמיד מנהג ישראל תורה, ולפעמים הוא אותיות גהנם, כמו שכתוב בשו"ת בעלי התוספות סי' יא בשם ר"ת, וז"ל: מנהג זה גהנם למפרע.

ואמרו חז"ל (ילקוט שמעוני ישעיהו פרק ל רמז תלו): רבי פנחס ורבי חוניא, לפי שהרשעים אומרים כמה רבואות גיהנם מחזקת: מאתים רבוא, שלש מאות רבוא, כמה רשעים בכל דור ודור. אמר הקב"ה כל מה שאתם חוטאים בעולם אף היא מתפתה בכל יום ומרחבת ומעמקת שנאמר כי ערוך מאתמול תפתה. שאלה: אנו רואים גם נשים ובנות מהמשפחות הכי טובות, שלבושן אינו עונה על גדרי הצניעות. איך מסבירים את זה.

תשובה: אין צורך בהסברים מעמיקים לתופעה. יצר הרע יש לכל אדם, גם אם הוא ממשפחה טובה. והקב"ה כמובן אינו נושא פנים לאיש, ודן כל אדם מכל מעמד, לפי מעשיו בדיוק.

בספר 'קדושת החיים' (עמ' תד,) מסופר כי החפץ חיים ראה פעם את נירתו שאינה לבושה כראוי, ונאלץ להעיר לאביה על כך. ושם (בעמוד תיא) מסופר על הגר"ש סלנט שנכדתו שינתה ממלבושי הצניעות שהיו מקובלים אז, ורק כשהוא איים עליה שאם לא תחזור בה הוא יכריז בכל בתי הכנסיות שזה נגד רצונו, חזרה בה. הלא תראה כי אין חדש תחת השמש, ויצר הרע תמיד תקף את כולם מגדולי הגדולים עד קטני הקטנים.

שאלה: מדוע בהלכות צניעות הכל אסור ואסור ואסור, מדוע הטילה התורה כך הרבה הגבלות.

תשובה: זו אכן שאלה מטרידה. עד כדי כך, שישנם חוגים מסוימים שהחליטו להקל קצת את המשא וסיגלו לעצמם אורח חיים יותר "משוחרר" ו"מאוורר". אך לפי דרכנו המסורה לנו ע"י גדולי ישראל מדור דור אין מקום לרפורמות בנושא, ואכן יש הרבה אסור ואסור. איך נוכל להסביר זאת?.

כתב ה'אור החיים' הק' (שמות יא, ה): וכבר הודיענו רז"ל כי כל מה שברא ה' במדת הטוב גם זה לעומת זה עשה האלהים בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה. והנה חיי הנישואין כדין מביאים קדושה גדולה, עד שמי שמים לרום, כמבואר בגמ' (סוטה יז).

ובזוה"ק (ויקרא פא.) שכל השראת השכינה על האדם היא דוקא על ידי הנישואין והקשר בין איש לאשתו, וכן באגרת הקדש לרמב"ן האריך שזהו סוד הכרובים שהיו במשכן בדמות זכר ונקבה ועליהם שרתה שכינה.

ודוקא משום כך, העמיד הקב"ה כנגדו את יצרא דעריות על כל סעיפיו וענפיו, שהוא היצר הקשה ביותר כמו שכתב הרמב"ם (איס"ב כב, יח) אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות והביאות האסורות. ודעת לנכון נקל, שאין הקושי רק בעבירה ממש, אלא גם בכל אביזריהו גם כן קיים קושי מיוחד, וכוונתו יתברך בזה, שרק על ידי שהאדם יתרחק מכל איסורי עריות בכל סעיפיהם, רק על ידי זה יזכה לקדושה הנפלאה דאיש ואשה. ממילא נמצא שכל האיסורים האלו הם טוב מאד, שעל ידיהם יזכה אדם להשראת השכינה, שהיא טובתו ואושרו בזה ובבא.

וכשאנו מדברים על אביזריהו דגילוי עריות, הרי זה כולל גם את ענין צניעות הלבוש, דהנה בגמרא (סנהדרין עד:) איתא דבפרהסיא ובשעת השמד יש למסור נפש אף על ערקתא דמסאנא, ורוב הראשונים לומדים שערקתא דמסאנא הובא כדוגמא למנהג בעלמא, אך המאירי שם לומד שזה מדין אביזריהו דגילוי עריות, דכיון ששינוי המנעל יש בו חוסר צניעות ממילא זה אביזריהו דגילוי עריות. וז"ל המאירי: שכל שבפרהסיא כבר ביארנו אפילו בחלקים ממנה יהרג ואל יעבור, ופירשנו בה אפילו למפסק ערקתא דמסאנא, כלומר אפילו שינוי חק שלנו לעשות כחוק שלהם שאנו רגילים להדביק המנעל ברגל על ידי רצועות והם על ידי חוטין ושלנו מורה צניעות יותר, או שהם נוהגים ברצועות אדומות ואנו בשחורות וכל שכן בגלוי עריות שמישראלית לגוי.

ודאי שיש בזה כדי להוכיח שצניעות הלבוש הוא סעיף מסעיפי גילוי עריות. שאלה: הרי ביחס לפריצות המחרידה ברחוב החילוני, הלבוש של החרדיות מאד צנוע, ואם כן אולי זה מספיק ולא צריך להקפיד על שלמות בזה.

תשובה: לפי קבלת רבותינו, יש קשר הדוק בין התנהגותנו להתנהגות היהודים הרחוקים מתורה ומצוות.

כתב הספורנו (דברים לב, טו): "וישמך ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטוש אלוה עשהו וינבל צור ישועתו". הנה אתה ישורון קהל תופשי התורה ובעלי העיון פנית אל התענוגים הגשמיים ובוזה עבית מהבין דקות האמת, ולפיכך נטש ההמון אלוה עשהו.

ומרן הגרי"ז זצ"ל אמר, שלכאורה צריך ביאור למה דוקא מצות מצה ומילה נשמרים גם אצל החילונים, והרי אין אלו המצוות הכי קלות. אלא תירץ הגרי"ז, שכיון שאצל שומרי התורה נשמרות מצוות אלו בשלמות לכן גם אצל החילונים זה נשמר, מה שאין כן בשאר המצוות שאצלנו יש חולשות, אצלם לא מקיימים בכלל (מובא ב'עובדות והנהגות לבית בריסק').

אל החזו"א באו קבוצת תלמידי חכמים לשאול, שהם ראו יהודים משקה את גינתו באמצע שבת וכיצד עליהם למחות על זה? והשיב החזו"א בערך בזה הלשון:

אם יהודים כמוכם מטלטלים בשבת, אז היהודי ההוא משקה גינתו בשבת בפרהסיה. כוונתו הייתה שסומכים על עירוב מפוקפק. (ספר 'מעשה איש' ח"ו פב).

משמעות דבריהם, שבכל מצוה ומצוה בפני עצמה יש קשר הדוק בין התנהגותנו להתנהגות החילונים, וממילא גם לנידוננו בנושא הצניעות, אם אנו מרשים לעצמנו להתרפות מעט בזה, הרי זה גורם במקביל לירידה גדולה אצל אחינו הרחוקים (ואוי לאותה אחריות, שהרי מצבם חמור ביותר רחמנא ליצלן), ולהיפך אם אנו נתחזק בזה, זה יעצור במקצת את ההתדרדרות הנוראה שלהם.

שאלה: הרי כשמשיח יבא הוא כבר יסדר ויתקן את כל העולם. אם כן, לשם מה לנו לנסות לתקן את העולם כבר עתה.

תשובה: אכן, בביאת המשיח יסודר כל העולם, וכן מצאנו בפרטות בנושא הלבוש הבלתי צנוע, כמש"כ בספר ישעיהו (ג' יח-כג) וברש"י שם: לעתיד לבא כשיבא הקב"ה להשיב את ישראל אליו יסיר ה' מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים ודברי נבלה. אך יש לחשוש כאשר הקב"ה יסיר את בגדי הנבלה, שלא יסיר יחד עמם גם את לובשיהם.

דכתיב בזכריה (י"ג ח-ט): "וְהָיָה כָּל הָאָרֶץ נָאֵם ה' פִּי שָׁנִים בָּהּ יִפְרְתוּ יִגְוְעוּ וְהַשְׁלִישִׁית יִתָּר בָּהּ. וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאֵשׁ וְצִרְפְּתִים כְּצֶרֶף אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנָתִים כְּבַחַן אֶת הַזָּהָב הוּא יִקְרָא בְּשֵׁמִי וְאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ אֲמַרְתִּי עִמִּי הוּא וְהוּא יֹאמֶר ה' אֱלֹהֵי".

וב'אבן עזרא' שם: והיה, שתי שלישיות העולם יכלו גם השלישית יבחן והנמלט הוא יהיה עובד השם.

וברד"ק: "והיה בכל הארץ", פירוש בכל ארץ ישראל, ויש מפרשים בכל העולם כי גם מאומות העולם לא ישארו אלא הטובים שיהיו עובדי האל יתברך. והגר"א כתב: (פירוש על כמה אגדות, מאמר אית לן בירא בדברא), שלפני הגאולה העתידה יהיה שוב שלשת ימי אפילה כמו במצרים, ואז ימות כל מי שאינו ראוי לגאולה.

ואמרו בשם רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א (הובא בספר 'אוצרות אחרית הימים'), שלפני ביאת המשיח ימתח הקב"ה חבל מקצה העולם ועד קצהו, וכולם יחזיקו בחבל, ואז הקב"ה ינענע את החבל בחזקה ורק מי שיתאמץ בכל כחו ויחזיק בחבל הוא יישאר ויזכה לביאת המשיח, וזהו חבלו של משיח. נתבונן נא סביבנו, האם איננו מרגישים את הנענועים והזעזועים שנועדו להרחיקנו מדרך הקדושה הצרופה, ומה עלינו לעשות כדי להשאר מחזיקים בחבל.

אחרית דבר - למשמעותה של תקופה

פעמים רבות, כאשר רבנים ומחנכים מנסים להשפיע על אחרים בנושאי הצניעות, הם שומעים תירוצים וטענות שונות, טענות הבאות להצדיק את המעשים והמלבושים "המקובלים". תירוצים אלו, חלקם הגיוניים יותר וחלקם פחות, ויש מהם אפילו טענות חזקות שדורשות דיון ומחשבה מעמיקה. חלק מהם צוטטו במאמר זה.

יורשה לנו לבקש מהקורא היקר, לנסות לשכוח לרגע מהבעיות הפרטיות שלו עם הצניעות, ולהתרומם יחד עמנו לדיון כללי על נושא הצניעות בדורנו.

הלא מי שעניי בשר לו, יראה ויבחין, כי בעיות הצניעות בדורנו אינם מצטמצמות לנושא מסוים כמו לבוש, או הרהור. וגם לא למגזר מסוים, כגון גברים או נשים. וגם לא לגיל מסוים, ולא לחוג מסוים, ולא לעונה מסוימת בשנה.

כי כן, בעיות הצניעות תוקפות אותנו מכל עבר ומכל פינה, באויר בים וביבשה. באמצעים אנושיים - על ידי רבים שנפלו בקדושה ומפילים עוד אחריהם, ובאמצעים טכנולוגיים - כמו הפלאפון, הוידאו, והאינטרנט. מבפנים - בתוך המוסדות הכי טובים והמשפחות הכי מעולות, ומבחוץ - ברחובותינו המורעלים באלפי נושרים ונושרות רח"ל. בזמנים מיוחדים - כמו החופש או חג הפורים, וגם ביום - יום, ושבת-שבת.

במקומות עבודה, כמו במקומות נופש. באוטובוסים והסעות, כמו במסעדות וחנויות. יכלה הנייר ולא יכלו התיאורים, על הורים הצופים בעצב בילדיהם

שלא נראים כפי המצופה, על מחנכים הנאבקים ללא סוף בתופעות שליליות, על גדולי הדור הצועקים במר ליבם ולא תמיד לאזניים קשובות. ועל השכינה הקדושה, היושבת ובוכה, על בני עם קודש, זהב ופז מזוקקים שבעתיים, שנתעפרו בעפר.

מצב זה אינו מפתיע, הוא נצפה מראש בגמרא הקדושה (סוטה מט:): שכתב בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי, ובית הועד יהיה לזנות, ואיתא בכתב יד של הרמ"ק (מובא בהקדמה לספר אילימה של הרמ"ק) כי בשית אלפי שנין מוטל על העולם לתקן את חטא אדם הראשון כפי סדר קומתו, כלומר שהדור הראשון תיקן את הראש אח"כ הצואר וכו' עד שבדורותינו מתקנים את העקב, שהוא החלק השפל ביותר באדם, וזהו עקבתא דמשיחא. עכ"ד. כיון שכך לא ייפלא על כי צלל הדור הזה לתהומות של שפלות, של כיעור ופריצות, אשר כמעט ולא ייאמנו. כי זהו החלק שלנו בתיקון העולם.

בעומדנו בזמן גורלי כל כך, מעט לפני קץ הגאולה, ואנו מוצאים את עצמנו בעיצומו של הקרב האחרון והמר ביותר, יש לכל יהודי הבחירה, אם להבין גדול השעה ולהצטרף לצבא הלוחמים בעד הקדושה, או להשאר בקטנוניותו, בצרות אופקיו, בשיקוליו האנוכיים, ולהסחף ככבשה בזרם הציבורי העכור.

הבעיה היא, שבמלחמה הזו, אין נייטרליות. היצר כבר החדיר למחננו כל כך הרבה הרגלים של חוסר קדושה וצניעות, במגוון תחומים, כגון: בלבוש (פאה נכרית ובגדים קצרים וכו'), במקומות עבודה, בפטפוטי פלאפון קולניים ברה"ר (גם בנושאים אישיים), באירועים שאין מקפידים על הפרדה מספקת, בשימוש ברדיו וידאו אינטרנט וכו', בחוסר זהירות בתקופת האירוסין, ובעשרות מוקדים אחרים, בהם ההרגלים השליליים כבר שורצים כה עמוק בתוכנו, שאם לא נקיאם החוצה, הם לא יצאו לבד. המסקנה הבלתי נמנעת היא, שכל מי שאינו מתגייס ביודעין אל צבא הקדושה, נמצא אוטומטית בצד השלילי.

אין אנו חוששים, שמא יחסרו לקב"ה חיילים. בספר 'טהרת הקדש' לרבי אהרן ראטה זצ"ל, (ח"א עמ' עג-עד) הקשה, הרי כתוב בזוהר שהגאולה תהיה ע"י תיקון היסוד, ובמציאות אנו רואים להיפך שהעברות בכלל ישראל מתרבות מיום ליום, ואיך תבא הגאולה על ידי תיקון היסוד. ותיריך על פי רמזים בזהר, שהתיקון הנחוץ עבור הגאולה הוא ברור גדול של קדושה מתוך הטומאה, ולכן ירדה לעולם טומאה עצומה, ומאידך אם יימצאו כמה יחידיים שיתאמצו להחזיק בקדושה למרות הטומאה הסובבת, די בהם כדי להביא את הגאולה. עכ"ד.

וכבר מובטחים אנו כי לקץ הימים, דוקא כשהחושך הנורא יגיע לשיאו, אז יפציע בעולם אור הבהיר, אורו של משיח. הגאולה בא תבא, ולא על זה אנו חוששים. חוששים אנו לטובתו של כל יחיד ויחיד מבני ישראל, האם תהיה הגאולה בזכות מעשיו או למרות מעשיו, ואוי לאותה בושה. תקותי עזה כי שורות אלו, שנכתבו מלב אוהב, בבחינת "נאמנים פצעי אוהב", ימצאו מסילות ללבבות, ויוסיפו עוד משהו בהתחזקות לכבוד הבורא יתברך ותורתו הקדושה.

בס"ד

ערב רב

ומנהיגי הדור האחרון

מדהים! מרתק! עוצר נשימה!

30 שעורים

7 שעות

50 ש"ח

MP3

בשיתוף מפעל הזוהר העולמי
האדמו"ר רבי שלום יהודה גרוס

לצפייה: YouTube "ב'אריה ברדה"

מפי הרב: אריה ברדה

עם נעימות וקריינות רדיופנית
עריכה: רוני אהרן הרמן

כל הזכויות שמורות. אין להעתיק, ניתן להשיג את הדיסק: בטל. 054-4577956 או באינטר. www.yehudaa.com

זוהר השבת

שמות
11 פרשיות

דף השבועי

2

mp3
2 שעות
30 ש"ח

בשיתוף מפעל הזוהר העולמי
האדמו"ר רבי שלום יהודה גרוס

מפי הרב אריה ברדה
קריינות רדיופנית
עריכה: רוני אהרן הרמן

לצפייה:
YouTube
"ב'אריה ברדה"

כל הזכויות שמורות. אין להעתיק, ניתן להשיג את הדיסק: בטל. 054-4577956 או באינטר. www.yehudaa.com